

Suomea neljässä maanosassa

PERTTI VIRTARANTA — KARI TOLVANEN
(toim.) *Suomea ulkomailla*. Tietolipas 68.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki
1971. 168 s.

Vaikka suomen kielen asema ei kansainvälisenä viestimenä ole kovin keskeinen, on sen harrastus ulkomaisissa yliopistoissa viime vuosina suuresti vilkastunut. Yksin 1960-luvulla on opetus pantu käyntiin 14 korkeakoulussa, mikä tietää miltei 50 %:n kasvua 1950-luvun tasosta. Nykyisin suomea opetetaan kaikkiaan 46 ulkomaisessa korkeakoulussa, joista kaukaisimmat ovat Tokiossa ja Santa Catarinassa Brasiliassa. Euroopan maista vain Albaniassa, Belgiassa, Kreikassa, Portugalissa ja Sveitsissä ei voi saada korkeakoulutasoista suomen kielen opetusta.

Pertti Virtarannan ja Kari Tolvasen toimittama »Suomea ulkomailla» on ensimmäinen teos, joka antaa kokonaiskuvan suomen kielen harrastuksesta maamme ulkopuolella. Pääosa kirjasta on omistettu eri puolilla maailmaa työskentelevien lehtoreiden raporteille, joita on kaikkiaan 43. Tilanteen vilkasta muuttumista kuvastaa se, että jotkin kirjan tiedot ovat

jo nyt vanhentuneita, vaikka teoksen ilmestymisestä on kulunut vasta runsas vuosi.

Kuhunkin raporttiin kuuluu lyhyt katsaus asianomaisessa korkeakoulussa annettavan opetuksen alkuvaiheisiin, selostus työskentelyn keskeisimmistä ulkoisista edellytyksistä ja välineistä (kirjastoista, oppikirjoista ym.), tietoja opetuksen niveltymisestä muihin korkeakoulussa edusteilla oleviin aineisiin jne. Ilmenee, että pisimpään suomea on rajojemme ulkopuolella opetettu Tartossa, missä suomen kieli tuli yliopistoaineeksi v. 1803. Hyvissä ajoin päästiin alkuun myös Osllossa, missä kuninkaallinen käskykirje velvoitti pastori Nils Stockflethin opettamaan lappia, suomea ja niiden sukukieliä v. 1848. Kööpenhaminassa ja Budapestissa suomea on opiskeltu 1870-luvulta, Upsalassa ja Michiganin Suomi Collegessa 1890-luvulta lähtien. Runsaimmin opetuspaikkoja on tätä nykyä Saksan liittotasavallassa (10 korkeakoulua), Yhdysvalloissa (7 korkeakoulua), Ruotsissa (4 korkeakoulua) sekä Neuvostoliitossa ja Unkarissa (3 korkeakoulua kummassakin).

Useat suomalaiset vaalivat hellästi uskomusta äidinkieltensä tavattomasta vaikeudesta ja miltei täydestä kansainvälisestä merkityksettömyydestä. Ulkomaiset opiskelijamäärät kasvavat kuitenkin nopeasti. Keitä nämä opiskelijat ovat, ja mikä vetää heidät kieleemme pariin? Pertti Virtaranta jakaa kirjasen alkuun kirjoittamassaan katsauksessa opiskelijat heidän harrastuksensa syiden perusteella viideksi ryhmäksi. Suurin on Virtarannan mukaan niiden suomen harrastajien joukko, joita kannustaa suomen kielen taidosta koituva käytännön hyöty. Suomentaitoista väkeä tarvitaan tulkeiksi, kääntäjiksi, oppaiksi ja erilaisiksi virkamiehiksi etenkin naapurimaissamme Ruotsissa ja Neuvostoliitossa, vähin muuallakin. Toisen ryhmän motiiveja Virtaranta luonnehtii henkilökohtaisiksi: suomalainen verenperintö, aviopuoliso tai ystävä on synnyttänyt kiinnostuksen kie-

leenkin. Kolmanteen ryhmään kuuluvat ne yleisen kielitieteen harrastajat, joita innostaa suomen pariin halu tutustua indoeurooppalaisista kielistä jyrkästi poikkeavaan kielityyppiin. Neljännekin opiskelijaryhmän motiivit ovat tieteelliset: tähän ryhmään kuuluvat toisaalta vertailevan fennougristiikan opiskelijat, toisaalta ne virolaiset ja unkarilaiset äidinkielen opiskelijat, joiden opintoihin kuuluu myös suomen kielen kurssi. Viidenneksi ryhmäksi Virtaranta yhdistää lopulta ne Suomen ystävät, jotka harrastavat alun perin jotakin muuta suomalaista kuin kieltä (Lappia, Kalevalaa, muotoilua, arkkitehtuuria), mutta jotka harrastustaan edistääkseen tarvitsevat myös suomen kielen taitoa.

Yhteyttä eri puolilla maailmaa työkenteleeviin lehtoreihin pitää opetusministeriön v. 1969 asettama Ulkomaanlehtori- ja kielikurssiasiain neuvottelukunta, joka perustettiin korvaamaan 1960-luvun alusta toimineet opetusministeriön ulkomaanlehtorikomitean ja kielikurssi-toimikunnan. Neuvottelukunnan tehtäviin kuuluu myös avustaa ulkomaisia yliopistoja uusien suomen kielen ja kulttuurin opetuspaikkojen perustamisessa sekä opettajavoimien valinnassa. Lisäksi neuvottelukunta järjestää Suomessa ulko-

maalaisille tarkoitettuja kesäkursseja. Tällaisia suomen kielen kursseja on pidetty v:sta 1963 lähtien, ensin vain pohjoismaalaisille, myöhemmin muillekin. Kesäkursseja esittelevät kirjan toimittajat yhteisesti laatimassaan artikkelissa. Valtiovallan näkökulmasta suomen opetusta ulkomaalaisille tarkastelee osastopäällikkö Kalervo Siikala, joka korostaa suomen opetuksen merkitystä erityisesti maamme kansainvälisessä suhdetoiminnassa ja kulttuuriviennissä.

Seikka, johon lähivuosina tulisi kiinnittää runsaasti huomiota, on entistä parempien, kontrastiivisiin tutkimuksiin perustuvien suomen kielen opetusohjelmien (oppikirjojen, äänilevyjen ja -nauhojen, kielilaboratorio-ohjelmien) laatiminen. Käytössä on tällä hetkellä ainakin parisenkymmentä ulkomaalaisille tarkoitettua oppikirjaa, mutta niistä vain harvat täyttävät nykyisin kohtuullisiksi katsottavat didaktiset vaatimukset. Välähdyksen siitä, mihin suuntaan opetusohjelmia voitaisiin kehittää, antaa Vilho Kallioisen — entisen Pariisin-lehtorin — artikkeli suomen opettamisesta vieraana kielenä. Kallioisen esittelemä menetelmä pohjautuu kielten opetuksessa paljon käytettyihin rakenharjoituksiin.

Tapani Lehtinen